

Lite om samfunnsnytten av norsk forskning

I denne kommentaren til Fagerbergutvalgets innstilling påpeker styreleder i Forskningsinstituttene fellesarena (FFA) at utvalget utelater anvendt og tematisk forskning og i liten grad ser på institutt- og helsesektoren. Ved å utelate de delene av forskningen der det er enklest å finne en nær sammenheng mellom innsats og samfunnsnyttige resultater, mister innstillingen mye av sin verdi, påpeker han.

LARS HOLDEN,
adm. dir. Norsk Regnesentral,
styreleder i Forskningsinstituttene
fellesarena, FFA
lars.holden@nr.no

Utvalget gir inntrykk av at det er vanskelig å se sammenhengen mellom innsats og resultater av forskningen. Det er ikke tilfellet. La oss se på noen av de viktigste resultatene av forskning de siste tiårene:

- Levealderen i Norge har økt med 0,2 år pr. år i en lang periode. Helseforskning anslås å ha bidratt til 1/3 av dette.

- Vår innsikt i klimaendringene er blitt vesentlig bedre, og dette er bl.a. dokumentert gjennom de forskjellige IPCC-rapportene.

“Det er ikke mulig å vurdere om vi har et velfungerende forskningssystem når fokuset er så snevert og man utelater så mye”

- Utvinningsgraden fra norske oljefelt har økt betydelig på grunn av ny teknologi og lagt grunnlaget for en vesentlig del av petroleumsfondet.

Utvalget har ikke vurdert om det norske bidraget til utviklingen på disse og andre områder der det er lett å dokumentere resultater av forskningen, hovedsakelig skyldes anvendt forskning eller grunnforskning, fri eller tematisk forskning eller hvor stort bidraget er fra prosjekter med støtte fra Forskningsrådets virkemiddel «fri prosjektstøtte». Resultatene nevnt over kommer hovedsakelig fra internasjonal forskning, men det norske bidraget er økende nedover på listen. Forskning innenfor petroleum står i en særklasse for målbare økonomiske resultater av forskning. Jeg utfordrer alle som mener de har resultater fra forskning med tilsvarende

økonomisk avkastning, å skrive om dette i spalten «Forskeren forteller» på forskning.no. Samtidig er norsk forskning innenfor helse viktig for at norske pasienter skal ha best mulig nytte av utviklingen av internasjonal forskning på samme område.

Snevert fokus

Utvalget ser bort fra at Norge har spesiell interesse av noen forskningstemaer, at vi trenger egen forskning for å tilegne oss internasjonal forskning eller til utdanning av norske kandidater, betydningen for næringslivet og margineffekten av nye investeringer i forskning. Likeledes ser utvalget bort fra hvordan offentlige forskningsmidler kan utløse ytterligere forskningsmidler fra næringslivet, offentlig

sektor, EU og andre kilder. Utvalget vurderer nytten av forskning hovedsakelig ved å telle publikasjoner og andre bibliometriske indikatorer. De er relevante, men lite egnet til å måle samfunnsøkonomisk nytte i bred forstand. Det er ikke mulig å vurdere om vi har et velfungerende forskningssystem når fokuset er så snevert og man utelater så mye.

Det er all grunn til å tro at forventet samfunnsøkonomisk nytte varierer mye med programtyper, faglige og tematiske valg. Med noen ledetråder her kunne utvalget ha bidratt til at flere prosjekter med særlig høy, forventet samfunnsøkonomisk nytte ble utført. Vi trenger slike ledetråder i tillegg til generelle volummål som 3 prosent av BNP og bibliometriske mål. Jeg hadde håpet at utvalget hadde vist den store samfunnsnytten av forsk-

ningen. Det fins en rekke rapporter som dokumenterer dette. Ved å bygge på slike dokumenter kunne vi argumentert for vekst i forskningsmidlene og brukt midlene enda bedre. Bevilgningene til forskning kan bare forsvares ved å vise til resultater som resten av samfunnet verdsetter. Da kan man også argumentere for at deler av forskningen skal være uten tematiske føringer. Når resultatene av forskning måles i antall publikasjoner og siteringer, er det vanskelig å få støtte til forskning utenfor forskersamfunnet.

Tendensiøst om fri forskning

Utvalget er tendensiøse i sitt forsøk på å vise at fri forskning er redusert (figur 2.3 i rapporten). Fri forskning har økt både absolutt og relativt. En indikator på dette er at mens universitets- og høyskole (UoH)-sektoren og instituttsektoren var like store i 1997, er UoH-sektoren i dag 40 prosent større enn instituttsektoren. I UoH-sektoren har forskerne frihet til selv å velge sitt forskningstema, mens det i instituttsektoren som oftest er tematiske føringer.

Utvalget argumenterer for et åpnere forskningssystem, og et av hovedforslagene er å øke rammene for fri prosjektstøtte til to mrd. kr i året. Et hovedargument er å få ned den høye avslagsprosenten. Utvalget antar at det vil komme 50 prosent flere søknader fordi det er flere midler. Men om utvalget tok hensyn til nye søknader fra forskerne som mottar de to mrd., vil antall søkere øke vesentlig mer. Det nye programmet skal bli åpnere for alle forskere og tillate flerfaglige søknader. Fri prosjektstøtte er i dag nesten et rent UoH-program, siden denne sektoren mottar 86 prosent av midlene. Hvis programmet lykkes med å tiltrekke seg nye søkere og temaer, er det all grunn til å tro at avslagsprosenten går

“Jeg hadde håpet at utvalget hadde vist den store samfunnsnyttens av forskningen”

Fagerbergutvalget startet sitt arbeid med kontaktkonferanse i mai 2010.

opp snarere enn ned. Det er nok ikke mulig å bevilge seg ut av problemet med høy avslagsprosent innenfor fri forskning, spesielt ikke om man ønsker å tiltrekke seg nye søknadsgrupper og søknadstyper.

Utvalget fremfører ingen kvantitative argumenter for å oppmuntre til flerfaglige søknader. Å åpne for dette medfører bare at vurderingen av søknadene blir vanskeligere, og at vi får mer tilfeldige avgjørelser og flere frustrerte søkere. Jeg er positiv til flerfaglig forskning, men ser ingen grunn til å oppfordre flere til å søke på virkemidlet fri prosjektstøtte, når det allerede har altfor mange søkere. Avslagsprosenten reduseres lettere ved bedre disponering av midler innenfor UoH-sektoren, bedre tilbakemelding til søkere og eventuelt begrensninger på hvem som kan søke om midler.

“Det er spesielt at et utvalg som skal se på samfunnsnyttens av forskningen, prioriterer å styrke den frie forskningen, der det er vanskeligst å se sammenhengen mellom innsatsen og resultatene”

Det er spesielt at et utvalg som skal se på samfunnsnyttens av forskningen, prioriterer å styrke den frie forskningen, der det er vanskeligst å se sammenhengen mellom innsatsen og resultatene. Utvalget påpeker den høye avslagsprosenten innenfor programmet fri prosjektstøtte, men lar være å kommentere at det ofte er like stor avslagsprosent innenfor tematiske programmer. Her blir det avslått søknader av samme kvalitet som innenfor fri prosjektstøtte, men som i tillegg har høy relevans. Det er verdt å legge merke til at utvalget ikke fremfører noen kvantifiserte argumenter for å foretrekke fri prosjektstøtte fremfor tematisk forskning.

Åpent forskningssystem

Jeg kan imidlertid slutte meg til andre forslag fra utvalget for å få et åpnere

forskningssystem. I dag utføres mye av forskningen i helsesektoren og ved en rekke statlige institusjoner uten konkurranse. Ved å åpne opp kan man i større grad finne de miljøene som er best egnet til å utføre denne forskningen. Lav deltagelse i EU-prosjekter fra helsesektoren, og mer generelt hele UoH-sektoren, er en indikasjon på nok penger, manglende insentiver og/eller svak ledelse. Jeg støtter også utvalgets forslag om å styrke samarbeidet mellom sektorene. Det vil styrke alle sektorene.

Jeg er selvsagt også glad for at utvalget foreslår å øke basisbevilgningen til forskningsinstituttene med 150 mill. kr. Deres basisbevilgning er svært beskjeden, og en økning vil styrke kvaliteten og kompetansen i sektoren. Utvalget finner flere systemfeil i UoH-sektoren, men finner ingen slike svakheter i instituttsektoren. Det viser at instituttsektoren er velfungerende og kan prioritere. Utvalget skriver også at instituttene er aktive i EU-forskningen og raske til å mobilisere rundt nye kunnskapsbehov som f.eks. klima. Det underbygger også at instituttene vil ta godt vare på mulighetene en økt basisbevilgning gir. 📍